

Anna Krawczyk

ŚWIATŁO ŚWIĄTYNI SYBILLI. RZECZ O MUZEACH DAWNIEJ, DZISIAJ I W PRZYSZŁOŚCI

18 maja obchodzony jest Międzynarodowy Dzień Muzeów. W roku 2005, w ramach obchodów tego ważnego dla muzealnictwa święta, w Muzeum Książąt Czartoryskich – Oddziale Muzeum Narodowego w Krakowie, odbyło się seminarium pt. „Światło Świątyni Sybilli. Rzecz o muzeach dawniej, dzisiaj i w przyszłości”, na które złożyło się 12 wykładów oraz program literacko-muzyczny, zamykający cykl wystąpień.

Seminarium, należące do realizowanego od 2003 roku programu „Na tropach Europy”, zostało poświęcone w sposób szczególny problemom, z jakimi przyjdzie się zmierzyć muzealnictwu w XXI wieku, oraz refleksji nad hasłem „Muzea pomostami kultury”, ogłoszonym dla tegorocznych obchodów przez International Council of Museums (ICOM).

Hasło to akcentuje rolę muzeów w umożliwianiu spotkań kultur narodów, regionów i epok (często bardzo oddalonych od siebie geograficznie, ideologicznie czy też na „skali” upływającego czasu) oraz postrzegania dziedzictwa kulturowego człowieka jako całości. Obchody Międzynarodowego Dnia Muzeów to bowiem właściwy moment, aby skierować myśl ku muzeum widzianemu w możliwie najszerszej perspektywie: problemowej i czasowej. U początku XXI wieku coraz częściej pada pytanie: Jakie muzeum sprosta wyzwaniom przyszłości? Tematami rozważanymi w ramach seminarium były zagadnienia, które najładniej można ująć jako: muzeum – zbiory, muzeum – ludzie, muzeum – budynki, muzeum – instytucja działająca w określonych warunkach gospodarczych, politycznych i społecznych, a ponadto, a raczej przede wszystkim, muzeum – idea.

Kwestia wymieniona jako ostatnia, z punktu widzenia rozważań istoty zagadnienia pozostaje najważniejsza, wiąże się bowiem najściślej z „czynnikiem ludzkim”. Z ludźmi, którzy ideę tworzyli, realizowali jej założenia, wzbogacali. Refleksja o „ludziach muzeum” obejmowała zarówno tych związanych z muzeum w sposób szczególny, twórców i realizatorów idei (założycieli oraz pracowników), jak też tych, którzy niezwiązani z muzeum zawodowo, stanowią jego publiczność. Obie te grupy, połączone specyficznym „sprzężeniem zwrotnym”, są elementem decydującym o tym, że zbiór zabytków funkcjonuje jako muzeum.

Pojawiają się sygnały, iż narasta świadomość znaczenia roli, jaką muzeum nie tylko może, ale wręcz powinno odegrać w kształtowaniu społeczeństwa przyszłości – społeczeństwa obywatelskiego.

Wydaje się też, szczególnie w kontekście powyższego stwierdzenia, że w trwającej od pewnego już czasu dyskusji – Jakie muzeum?: świątynia, zakład naukowy, rodzaj uczelni czy jedna z wielu ofert spędzenia wolnego czasu – na plan pierwszy wychodzi opcja dostrzegania konieczności wypracowania przez muzea własnej, specyficznej drogi.

W czasie seminarium podkreślano, że współczesne muzeum, a także – co znajduje wyraz w coraz liczniejszych wypowiedziach – muzeum przyszłości, ma obowiązek tworzyć – poprzez organizację wystaw problemowych, odczytów, inicjowanie dyskusji – atmosferę, ułatwiającą odnalezienie odpowiedzi na nurtujące społeczeństwo pytania natury narodowo-państwowej, religijnej, etycznej itp. W ten sposób ma się przyczyniać do wyprowadzenia człowieka – zagubionego być może jak nigdy wcześniej – z ogólnego mentalnego chaosu.

Muzeum, dysponujące – jak żadna inna instytucja – „materiałem dowodowym” drogi, którą podążała ludzkość, składającym się z dzieł sztuki, ma dla wypełniania tej misji wyjątkowe możliwości. Co więcej, wiele wskazuje na to, że takie są właśnie oczekiwania społeczne wobec muzeów.

U progu epoki, która już w pierwszym swym okresie doczekała się miana czasu destabilizacji, refleksja nad rolą muzeum – instytucji, ze wszech miar predysponowanej do „stabilizowania” i bezpiecznego „zakotwiczenia” pędzącego niejednokrotnie jak „Statek Szaleńców” świata człowieka XXI wieku – wydaje się szczególnie ważna.

Program seminarium

Wykłady w ramach seminarium zostały zgrupowane w trzech blokach tematycznych:

1. „Muzeum – idea i realizacja”.
2. „Wokół muzeum – Społeczeństwo, Gospodarka, Polityka. Świat u początku XXI wieku”.
3. „Muzea pomostami kultury”.

Inauguracja seminarium odbyła się 18 maja 2005 roku. Przybyłych gości powitał Marek Świca, wicedyrektor ds. naukowych i zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, a następnie o tematach poruszanych w ramach spotkań poinformowała zebranych autorka projektu, Anna Krawczyk.

Seminarium rozpoczął wykład Stanisława Dziedzica, dyrektora Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa. Wystąpienie to stanowiło jednocześnie inaugurację seminarium oraz było pierwszym wykładem w bloku „Muzeum – idea i realizacja”.

Wystąpienia w bloku tematycznym „Muzeum – idea i realizacja”

Stanisław Dziedzic (dyrektor Wydziału Kultury Urzędu Miasta Krakowa), *Kraków a idea muzeum narodowego*

Wykład zawierał refleksje nad uwarunkowaniami, które sprawiły, że właśnie w Krakowie znalazły swe miejsce zbiory dwóch najstarszych polskich muzeów o cha-

rakterze narodowym. Wystąpienie to uwzględniało spojrzenie na rolę zarówno władz, jak i obywateli miasta w realizacji idei muzeum narodowego.

prof. dr hab. Aleksander Krawczuk, *Świątynia Muz*

Autor wykładu przeniósł rozważania z kręgu idei polskiego muzeum narodowego na płaszczyznę kultury europejskiej widzianej jako całość, sięgając refleksją do starożytnej Grecji.

kustosz Jan Jakub Dreścik (Muzeum Książąt Czartoryskich – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie), *Świątynia Pamięci*

Wystąpienie nawiązywało do początków Muzeum Książąt Czartoryskich. Wykład ten – w dużym stopniu poświęcony Świątyni Pamięci w Puławach – dał szeroki przegląd materiału poświęconego kwestii tzw. sztucznej pamięci czy inaczej pamięci lokalnej – jako niezwykle istotnego czynnika z punktu widzenia ekspozycji muzealnej i idei muzeum.

prof. dr hab. Emil Orzechowski (Katedra Zarządzania Kulturą UJ), *Modrzejewska w „Muzeum”*

W swym wykładzie Profesor Orzechowski, prócz nawiązania do Muzeum Narodowego w Krakowie, gdzie w Galerii w Sukiennicach Helena Modrzejewska jest stale obecna w portrecie, zwrócił uwagę na zagadnienie tworzenia muzeów biograficznych wybitnych artystów.

dr Beata Biedrońska-Słota (Muzeum Narodowe w Krakowie), *O koncepcjach ekspozycji muzealnych*

Autorka poświęciła swój wykład zagadnieniom ekspozycji muzealnej.

prof. dr hab. Zdzisław Żygulski jun. (Muzeum Książąt Czartoryskich, Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie), *Rotunda jako muzealna forma architektoniczna*

Punktem odniesienia dla rozważań Profesora Żygulskiego była Świątynia Sybilli w Puławach – pierwszy na ziemiach polskich budynek muzealny.

Wystąpienia w bloku tematycznym „Wokół muzeum – Społeczeństwo, Gospodarka, Polityka. Świat u początku XXI wieku”

prof. dr hab. Janusz Teczek (prorektor Akademii Ekonomicznej w Krakowie), *O ryzyku*

Autor wykładu zwrócił uwagę na kwestie ryzyka, które towarzyszy każdej działalności, szczególnie akcentując specyfikę muzeum jako instytucji. Przedstawił również zagadnienie konieczności profesjonalnego zarządzania ryzykiem.

Dyskusja po wykładzie była dowodem szczególnego zainteresowania stworzeniem odpowiednich zapisów legislacyjnych, pozwalających na zmniejszenie ryzyka w różnych aspektach działania muzeów.

Anna Krawczyk (Muzeum Książąt Czartoryskich – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie), *Po trzykroć muzeum*

Autorka projektu w swym wystąpieniu, wychodząc od idei i warunków powstania oraz funkcjonowania dwóch polskich najstarszych muzeów o charakterze narodowym, podjęła refleksje nad warunkami funkcjonowania „muzeum przyszłości”.

Wystąpienia w bloku tematycznym „Muzea pomostami kultury”

Piotr Boroń (przewodniczący Sejmiku Województwa Małopolskiego), *Rola muzeów we współpracy między regionami Europy*

Wykład o zaangażowaniu muzeów we współpracę międzyregionalną, z odniesieniem do sytuacji politycznej, społecznej i ekonomicznej. Zawierał także syntetyczne ujęcie problematyki współpracy międzynarodowej na płaszczyźnie działań z zakresu kultury – w tym oczywiście muzeów – rozumianej globalnie.

Agnieszka Gadomska, Krzysztof Gadomski (znawcy i propagatorzy sztuki Stanisława Ostoi-Kotkowskiego), *Józef Stanisław Ostoja-Kotkowski – prekursor sztuki laserowej w świecie (cz. I i II)*

W wystąpieniach poświęconych sztuce Stanisława Ostoi-Kotkowskiego – prekursora prezentacji laserowych, a następnie w dyskusji po wykładach zwrócono uwagę na rolę muzeów w propagowaniu sztuki współczesnej, z uwzględnieniem problemów zarówno natury technicznej, jak też formalnej i prawnej, jakie związane są ze stosowaniem przez artystów nowoczesnych mediów i wykorzystaniem nietradycyjnego „tworzywa” w akcie kreacji artystycznej. Powyższe kwestie odniesiono do zadań muzeów: pozyskiwania, przechowywania i udostępniania zbiorów.

dr inż. arch. Piotr Winskowski (Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie oraz Politechnika Krakowska), *Budynek muzealny jako pomost kultury*

Autor dał szeroki przegląd architektury budynków muzealnych, zwracając uwagę na budynek jako pierwszy „znak muzeum”, z którym styka się potencjalny zwiedzający.

Wymienionym wyżej wystąpieniom towarzyszył pokaz zabytków (portretów, rzeźb, pamiątek, a także modeli budynków muzealnych), nawiązujący do początków Muzeum Książąt Czartoryskich i Muzeum Narodowego w Krakowie.

W ramach spotkań nawiązujących do obchodów Międzynarodowego Dnia Muzeów zaprezentowany został także program literacko-muzyczny, w którym aktorzy Monika Raszewicz-Kowal i Wiktor Loga-Skarczewski prezentowali wybór tekstów będący rodzajem przeglądu „myśli o muzeum” (między innymi teksty autorstwa księżnej Izabeli Czartoryskiej, księcia Adama Kazimierza Czartoryskiego, Józefa Dietla, Władysława Łuszczkiewicza).

Wykłady – w związku z bogactwem tematów i ograniczeniami czasowymi – mogły jedynie wstępnie zasygnalizować najistotniejsze zagadnienia, m.in. kwestie wymagające pilnych uregulowań legislacyjnych. Wydaje się więc, że celowe będzie kontynuowanie cyklu w latach następnych.

Szczególnie cenne może się okazać inicjowanie szerokiej dyskusji dla zainspirowania ośrodków powołanych do podejmowania inicjatyw legislacyjnych, do zajęcia się obszarami wymagającymi niejednokrotnie niezwłocznych działań na tym polu, w oparciu o doświadczenia pracowników muzeów – praktyków.